

Saaudzis ar vēsturi –
Gundars Kalniņš.

Foto: Alens Opolšis.

Auglīga interpretācija var sākties tikai ar pamatīgi izpētītiem faktiem, pārlicināts Cēsu muzeja Viduslaiku pils nodaļas vadītājs **Gundars Kalniņš**. Šajā ziņā Fortūna ir stāvējusi klāt gan pašai pilij, kas ir viena no visplašāk pētītajām šā laika celtnēm Latvijā, gan tās ziņojamam un aizrautīgajam vadītājam, kas pilsdrupās audzis, pils glābšanā pieaudzis, bet tās mantojuma sludināšanā nobriedis augstākiem ideāliem. Procesa augstvērtīgais rezultāts novērtēts ar mantojuma jomas prestižāko vērtējumu – šogad jūnijā saņemto "Europa Nostra"* žūrijas atzinību, bet mūsu saruna apliecina, ka būtiskākais mantojuma ietekmes spēks ir dzīvajā vēsturē, radošumā un stāstos pirmajā personā.

Ar pagātņi iedvesmot, nevis biedēt

Elvita Ruka

Gundaram Kalniņam vēstures izjūta nākusi līdzī kopš bērnības, iegūsi rokās un sirdī caur praktisku pieskārienu – kā liktenlīnija. Sēžam neuzkrītošā nojumē, no kuras viduslaiku pils pret zilgajām debesīm pastāv tik pašprietiekami skaista, ka liekas – vai tā nav bijis vienmēr? Tomēr ne. Vēl 2004. gada Eiropas kultūras mantojuma dienās, kas izcēla "100 apdraudētākos

pieminekļus Latvijā", Cēsu pilsdrupas bija to klāstā. Ir panākts milzīgs kvalitatīvs lēciens, kas ietver gan materiālās substances glābšanu, gan jēgpilnu saturisko piepildījumu. Kopš 2005. gada par pils idejisko un saimniecisko dvēseli kļuvis Gundars, tolaik vien trešā kursa vēstures students...

Mantojumā uzaudzis

"Ja būtu norīkots no augšas vai tiecies pēc karjeras par katru cenu, būtu citādi. Mans gadī-

jums ir īpaši labvēlīga apstākļu sakrītība un providence. Pils manā dzīvē ienāca 1997. gadā, kad man bija nepilni 13 gadi. Mans tētis, rotkalis un eksperimentālais arheologs Daumants Kalniņš, šeit, Dienvidu torņa pakājē, izveidoja eksperimentālās arheoloģijas darbnīcu. Mācījos

amatu, kalu, lēju, un man bija skaidrs, ko dzīvē darīšu – turpināšu tēva iesākto! Tolaik notika arī viduslaiku vēstures entuziasista Andra Geidāna iesāktie bruņinieku turnīri, kas bija vizuāla un iesaistoša pieredze. Mācoties seno amatprasmī, tiešā veidā piedzīvoju pirmo ciešo saskari ar

* Nevalstiskā organizācija "Europa Nostra" sadarbibā ar Eiropas Komisiju kultūras mantojuma projektu konkursu rīko kopš 2002. gada. Balvas un atzinības žūrija piešķir par izcilie sasniegumiem kultūras mantojuma saglabāšanā, par pašai izveidotu darbu un par ievērojamiem izpētes, izglītības un apmācības projektiem.

"dzīvo vēsturi", izbaudīju, kā ar darīšanu tālu laikmetu var iepazīt praktiski. Nevarēju tikai izvēlēties starp restauratoriem un vēsturniekiem, bet tēvs ievirzīja: amata nianses tev līdzēšu apgūt, bet studijās izzini "monētas" otru pusi – Latvijas arheoloģiju. Man neko neuzspieda, taču ir ļoti svarīgi, ka savā dzīves ceļā neesi viens," atzīst Gundars. Viņš studēja pēdējā kursā, kad kultūras iestāžu reorganizācijas procesā dzimtajā pilsētā tika izveidota pašvaldības aģentūra "Vidzemes Vēstures un tūrisma centrs". 2005. gadā izveidojās vakance pils saimnieciskās uzturēšanas postenim. Amata apraksts visai nepateicīgs – veidot stratēģiju, piesaistīt līdzekļus, vadīt un pārraudzīt visus procesus, sākot ar pētniecību un beidzot ar būvniecību.

"Tur bija tehniskais un intelektuālais segments kopā. Ja būtu ļoti svēris – vai es to varēšu, vai nav pārāk liela atbildība, vai nebūs pārmēru grūti, tad būtu palaidis šo dzīves uzdevumu garām. Pateicu "jā", nomainīju bakalaura darba tēmu un iegrimu Cēsu pils saglabāšanas vēsturē. Jā, man blakus ir stāvējusi Fortūna un lieliski ceļa biedri – profesionāli un atsaucīgi cilvēki, ar ko kopā augt. Restaurācijas arhitekts Artūrs Lapiņš, arhitektūras vēsturnieks Ilmārs Dirveiks, senāki un nesēnāki priekšgājēji. Drupe konservācijas nianses iepazīnu Lielbritānijā pie izcilā restauratora Džona Ašersta, kura redzējums uz šī specifiskā mantojuma saglabāšanu mani iedvesmo vēl joprojām. Izpētes ziņā es neatnācu tukšā vietā, gluži pretēji, bet ar seno mantojumu bija jāšķaid strādāt mūsdienīgi. To vajag ietērt un interpretēt, taču – saglabāt brīvību un neiekrist klišejās".

Vai izdauzītu zobu virkne?

Vienas un tās pašas pilsdrupas kāda indivīda acīs ir tāda romantika, ka neduriet ne pirkstu klāt, bet citi ar putām uz lūpām pieprasis tās novākt kā neestētiskas un acīm netikamas. Pir-

Foto: Elvita Ruka

Astoņsimt gadus Cēsu pils liecina par laikmetu maiņām un cilvēciskām kaislībām, par ikdienību un mūžību, kas godam jāsauglabā nākamajām paaudzēm.

UZZIŅA

Cēsu viduslaiku pils

- Celtniecību uzsāka Zobenbrāļu ordenis pirms 1218. gada
- Spožākais uzplaukums Vācu ordeņa laikā 14.–16. gs.
- Varenākais cietoksnis Livonijā
- Kopš Ziemeļu kara pils netika apdzīvota
- 19. gs. sākumā aizsākas atjaunošanas kustība
- 1920. gadā atsavināta grāfu Zīversu dzimtai par labu valstij
- 1925. gadā Pieminekļu valde iekļāvuši valsts aizsargājamo pieminekļu sarakstā
- 1949. gadā Jaunajā pili izvietojas Cēsu Novadpētniecības muzejs
- Arheoloģiskie izrakumi regulāri veikti kopš 1927. gada

mās brīvvalsts laikā notikuši atsevišķi restaurācijas darbi, par kuriem kāda grāmatvede rakstīja sašutuma pilnu vēstuli Pieminekļu valdei, paužot sāpi par "kailajām un neinteresantajām pils sienām", nobeidzot ar bezpalīdzīgu eksaltāciju: "Par izpostīto skaistumu man ir jābrēc, un es brēcu. Neko vairāk no savas puses es nevaru darīt." Cits senatnes vērotājs jau padomju lai-

kā izklīdz pretēju sāpi – viņš pilsdrupās saskata vien "bojātu zobu virkni zemes mutē". Kāpēc tādas gradācijas? Vai tiešām tā ir tikai atšķirīga gaume?

"Nav tiesa, ka tikai jaunāko laiku mantojums tiek pretrunīgi vērtēts, ideoloģiskā slodze nāk līdz pat viduslaiku drupām. Viss atkarīgs no varas, politiskās iekārtas," uzskata Cēsu pils saimnieks. "Pirmajā brīvvalstī pretstāve pagājušajam laikam bija kā ideoloģiskais stūrakmens. Viss vāciskais bija aizdomīgs, nīstams, tomēr ļoti interpretējams. To pierāda dzejas rindas, kas Ulmaņa laikos bija uzstādītas pils parkā: "Šeit pagātne ar Tevi runā, jel uzklausi un esi lepns, latvieti, ka nav vairs mugura Tev jāliec svešu varu priekšā, ka esi stingrs sargs uz Tēvu zemes sliekšņa." Šajās duālajās situācijās mantojums ir apdraudēts. Tad jānomaina akcenti – tā nav mūsu, latviešu, vērtība, bet ir svarīgs apliecinājums, ka tādi laiki bijuši. Tolaik 700 verdzības gadu mīts zēla un plauka. Arī padomju laiki nekritiski nievāja visu vācisko, līdz absurdam...

Tikt vajā no nepareizām, ideoloģiskām interpretācijām ir svarīgs uzdevums joprojām! Kā var skatīties uz izcilu viduslaiku pieminekli, uz mantojuma vietu, kurai ir ne tikai nacionāla, bet starptautiska nozīme, un neredzēt tās objektīvo vērtību? Bet var, ja uzvar sakāpināta ideoloģija," atzīst Gundars. "Ja kultūras mantojuma objektu pārvalda brīva personība, tad var stāvēt pāri laikmeta ideoloģijai – kā savulaik Imants Lancmanis Rundālē. Bet, ja lokies līdzī, tad to var darīt arī šodien. Ar uzviņu. Stāsts ir par tiekšanos uz brīvību. Arī šodien ir nodevas laikam un ne mazas," atzīst Cēsu pils patriots. Viņš apstiprina, ka mantojuma saglabāšanā un restaurācijā nav vienīgā pareizā risinājuma, ir tikai dažādas pieejas.

"Pirmā plašākā glābšanas kampaņa sākas 1903. gadā, kad Rietumu tornis ir absolūtā avārijas stāvoklī. Nobrucis un draudīgs, vairs nekādas romantikas. Un Latvijas sabiedrība pierāda, ka tai nav vienalga! Tiek iniciēti glābšanas process un dibināta Cēsu pilsdrupu saglabāšanas komiteja. Cilvēkiem pietiek savu problēmu, bet viņi saprot – mestra zāle ar visām tiklveida zvaigžņu velvēm tūlīt sabruks! Tas ir dārgums visas Ziemeļeiropas kontekstā, unikāls 16. gadsimta interjera paraugs. Ja aizies bojā, atgūstams nebūs nekad. Sākas naudas vākšana. Saimnieks pret to kategoriski iebilst, bet process nav apturams. 1914. gada pavasarī finansējuma pietiek materiālu iegādei, taču vairāk arī nevajag, jo vietējais būv-

uzņēmējs Pēteris Meņģelis ir apņēmies torni atjaunot bez maksas. Ideālisms! Mūsdienās izaicinājums ir, lai būvfirmas iekļautos kaut sākotnēji satādītājās tāmēs," celtniecības burbuļa un uzpūsto izmaksu problēmu skar Gundars.

"1914. gada pavasarī sākas torņa glābšana. Tiek paveikts milzīgs darbs – uzbūvēta nobrukusi augšdaļa, jumta konstrukcija, uzlikti māla dakstiņi. Pat bez iepirkuma procedūrām šāds darbs mūsdienās prasītu daudz ilgāku laiku. Rudenī tiek sastādīts darbu nodošanas akts, visi apmierināti, iecerētais pabeigts, nav uzstādīta tikai torņa smaile. Kāpēc? Jo darbam norīkoti strādnieki ir mobilizēti. Karš klauvējis pie durvīm visu vasaru, ja darbi būtu sākti mēnesi vēlāk, tad nebūtu, kam tos pabeigt," stāsta saimnieks, atzīstot, ka bez šī izrāviena, visticamāk, mestra zāles vienkārši nebūtu, un kritizēt, ka kaut ko vajadzēja darīt citādi, ir neētiski.

"Jaunus dakstiņus uzlikām tieši pēc 100 gadiem – 2014. gadā. Morāle – jā, šobrīd ar mūsdienu metodēm cenšamies darboties saudzīgāk un smalkāk, respektējam dažādu laiku uzslāņojumus, bet no amatniecības un materiālu viedokļa senākā kvalitāte ir daudz augstāka," spriež profesionālis. Arī tagad tiek lietoti senie materiāli, kaļķa java – kā viduslaikos. Atšķirība, ka tobrīd tā bija dzīva tradīcija, tagad jāmācās no jauna.

Drupas rosina iztēli

Cēsu pilij ir veicies, bet mantojuma skeptiķu nekad nav trūcis. Nu, kas tad būs, ja ļausim sabrukt?

"Mantojumu nevar radīt no jauna, sanāks tikai viltojums. Autentiskums ir augstākā vērtība. Starpkaru periodā un padomju okupācijas laikā ir iedēstīta doma, ka drupas ir pārējošs stāvoklis ēkas vēsturē. Kategoriski iebilstu. Karu postīto un savulaik novārtā pamesto klosteru, piļu un baznīcu gadījumā drupu stāvoklis ir daļa no šo būvju gadījumam ilgā dzīves gājuma. Esam šo mantojumu saņēmuši

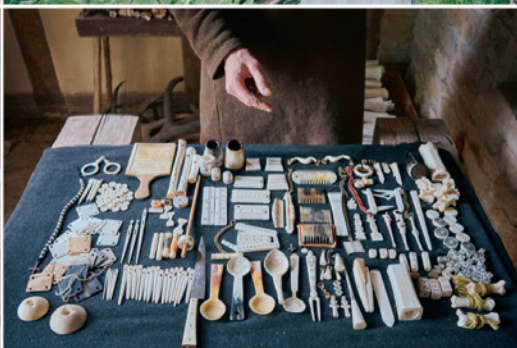

Foto: Alens Opolšks.

Amatnieki – Cēsu pils "dzīvā vēsture". Cēsis rosās amatnieki ar patiesām seno rūpālu prasmēm un cilvēcku ieinteresētību. Tiek radīta viduslaiku sajūta, kas paliek labas gaumes robežās, nekļūst uzmācīga un vulgāra.

NEVILTOSIM UN NETAISĪSĪM "TĀ, KĀ BIJA KĀDREIZ"! LAI APMEKLĒTĀJIEM SNIEGTU VIZUĀLU PRIEKŠSTATU PAR PILS UN TĀS TELPU KĀDREIZĒJO IZSKATU, VAR IZMANTOT CITUS PAŅĒMIENUS.

no mūsu priekšgājējiem, un mūsu svēts pienākums ir to nodot tālāk. Vēlams – daudz labāk saglabātu, drošāku un bez apdraudējumiem turpmākai pastāvēšanai," pārliecināts Gundars. 2010. gadā viņš ar izcilību absolvējis Lesteras universitāti Lielbritānijā, kur ieguvis arheoloģijas un kultūras mantojuma maģistra grādu. Pateicoties pašvaldības ieinteresētībai un atbalstam, pils pēdējos desmit gados ir ne tikai glābta, bet ievērojami attīstīta. Tie ir apjomīgākie darbi pieminekļa vēsturē.

"Cēsu novada pašvaldība situāciju izprot un vajadzības respektē. Nekad nav bijušas diskusijas par līdzfinansējuma piešķiršanu, bet līdz tam 80–85% no kopējām izmaksām no dažādiem starptautiska finansējuma avotiem ir jāspēj piesaistīt pašiem. Tas nav vienkārši. Ir jāatrod partneri, jāspēj izveidot loģisku un konkrētā naudas devēja pra-

sībām atbilstošu pieteikumu. Tā ir arī laimīga sakritība, kad spēles kauliņi saliekas. Piecpadsmit gados esam ļoti daudz paveikuši, taču savās iecerēs esam pusceļā," procesa nepārtrauktību uzsver Gundars. Kā koncepcijas autors un virzītājspēks viņš var sniegt konkrētu atbildi uz biežajiem vidusmēra jautājumiem: kad būvēsiet velvēs? Kad liksiet jumtus? Kad būs tā kā agrāk?

"Nekad! Tas ir absurds, to nevar izdarīt, netraumējot autentisko. Neviltosim un netaisīsim "tā, kā bija kādreiz"! Lai apmeklētājiem sniegtu vizuālu priekšstatu par pils un tās telpu kādreizējo izskatu, var izmantot citus paņēmienus. Pamatīgie pētījumi dod materiālu dažādiem rekonstrukcijas zīmējumiem, telpiskiem modeļiem, filmētām epizodēm. Man ir mulsiņi redzēt citviet rekonstruētās, tukšās telpu "čaulas". Esmu pārliecināts, ka vēstures īstums ir

detaļās. Faktūrās. Sienu, griestu apdarē. Mazajos, smalkajos elementos," uzskata Gundars. Viņš nepiekrīt, ka drupas būtu depresīvs elements pilsētas ainavā. "Pamestas, nesakoņas – jā, bet ne citādi. Ja ir skaidri redzams, ka saimniekam tās rūp, ka pret tam uzticēto mantojumu izturas ar cieņu un rūpību, arī apmeklētājam automātiski ieslēdzas cits uztveres režīms."

Iesaiste un līdzpārdzīvošana

Pašvaldība pilij ir pozicionējusi kā galveno tūrisma magnētu. Tas ir galvenais un fotogēniskākais objekts, pirmais visos ceļvežos. Pils sniedz ekonomisko pieenesumu un ir sociāla vērtība. Vienlaikus tā ir daļa no cēsnieku identitātes, vieta, ar ko lepojas, kur ved viesus. Pils attīstītāju uzdevums ir gandarīt dažādas gaides, taču veidojot savu koncepciju. Gundars kā pirmo principu

nešaubīdāmiem min jēdzienu "Dzīvā vēsture", tad "Autentiskums" un "Pieejamība".

To, cik daudzveidīga ir tik apjomīga pieminekļa pārvaldība, atklāj šogad izstrādātais un apstiprinātais Cēsu pils pārvaldības plāns, kurā vienkopus apskatīti un saskaņoti pils saglabāšanas, izpētes, pieejamības, interpretācijas un vēl citi aspekti. Plāns ir publicēts Cēsu pils "Facebook" lapā un ir brīvi pieejams ikvienam interesentam.

"Daudzas kultūras mantojuma vietas izvēlas komercializāciju, bet tas ir īslaicīgs prieciņš. Paši investē, paši kādus gadus dabū atpakaļ, bet ne tur kā unikāla, ne ar augstāku vērtību. Tūrisma tirgū šie objekti sevi ātri izsmēļ. Pat tad, ja naudiņa vēl nāk, apmeklētāju apmierinātības līmenis slid uz leju... Mēs izvēlamies citu ceļu," vēsta Gundars, kas ir arī pagājušajā gadā tapušās ekspozīcijas koncepcijas autors.

"Izveidot sistēmu, kur apmeklētāju "straume" plūst cauri pilij, viens otram netraucējot un vienlaikus neradot pārlietu slodzi kultūrvēsturiskajam mantojumam, ir liels izaicinājums. Jārīkojas ar mēru un svēršanu, paturot prātā katras pils daļas kapacitāti. Vienlaikus ir nepārtraukti jādomā par kvalitatīvu saturu – tas ir mūsu, profesionāļu, uzdevums, kā šo mantojumu padarīt tuvu, saprotamu, vajadzīgu mūsdienu cilvēkam, kam ikdienā ir pilnīgi citas rūpes," uzsver Gundars. Pagājušajā gadā izveidotajā ekspozīcijā "Dzīve uz pulvermucas" viņš ar ekspozīcijas līdzautori Elīnu Kalniņu ir izvēlējušies skarbos vēstures stāstus pasniegt cik vien iespējams cilvēki, lai tie apmeklētājos rada līdzpārdzīvojumu. Tie ir četri pils sargu un sešu ieslodzīto stāsti, kurus izstāstīt ļāvuši meistarīgi aktieri un pārdomāts mūsdienu tehnoloģiju lietojums. Telpā virs torņa pagrabā ekspozīcija vēsta par kādreizējo ieslodzījuma vietu. Cietums, kas rāda vēstures negēlīgos vaibstus. Ne jau kriminālnoziedznieki līdz tādām tika, bet politisko intrigu, nodevību vai kara stāvokļa upuri. Cietuma

stāstu uzdevums nav šokēt un pārbaudīt apmeklētāju nervu noturību. Tie uzrāda vispārcilvēcīgu principu sadursmes, bet tām laika noilguma nav. Tehniski perfektā izpildījumā ar apmeklētāju runā "ists personāžs", autentiskā vietā filmēts aktieris atbilstošā apģērbā, un stāsta savu cietuma monologu. Trīs minūtes skudriņas skraida pa ādu, un vēstures aina saliekas daudz dzīvāka nekā no abstraktu, bezkaislīgu faktu kopuma.

"Mantojums var pastāvēt tikai tajā brīdī, kad ir mantinieki. Cieņītāji. Lai ir cilvēki, kuriem šī vieta rūp un kurus tā iedvesmo. Nav svarīgi, vai kāds tālu braucis vai tepat atnācis. Mēs vēlamies ietekmēt arī nejaušos un skeptiķus – lai notiek transformācija. Lai ledus ir salauzts. Ir mainīta sākotnējā sajūta. Par katru atgriezušos dvēseli mums ir prieks," tālāk par birokrātiskām atskaitēm domā Cēsu pils saimnieks.

Upuris un naktstauriņi

Ja ietu tikai komercializācijas kalpībā, tad Cēsu pilī būtu kur izvērsties. Šogad aprit 444 gadi

kopš stindzinoša bezprecedenta notikuma mūsu kopīgajā vēsturē. 1577. gada septembra pirmajās dienās cars Ivans IV Bargais ar milzīgu krievu un tatāru karaspēku nonāca līdz Cēsīm. Cars zvērējis, ka parūpēsies, lai nevienas cilvēks te netiktu saudzēts. Krievi izgērbā Livonijas karali Magnusu, nopēra un ieslodzīja pussagruvušā zemnieku būdā, bet paši nekavējoties sāka pils ieņemšanu. Trīs gadsimtus ieņaidnieks nebija pat mēģinājis ieņemt vareno pili, taču šoreiz Livonijas stiprākā cietokšņa izredzes aizstāvēties nebija lielas. Pili atradās daži simti Cēsu un tuvējās apkārtnes iedzīvotāju, kas bēga no krievu karaspēka patvaļas, – galvenokārt sievietes un bērni. Krievu un tatāru karaspēks tikmēr bija mērāms tūkstošos un bija bruņots ar smagajiem lielgabaliem. Traģiskos notikumus stindzinoši precīzi aprakstījuši tā laika hronisti, vēstot, ka pēc piecu dienu apšaudes nenovēršamās bojāejas priekšā tika pieņemts lēmums par masu pašnāvību. "Virieši, sievietes un jaunavas, lielākoties muižnieku

dzimuma, vienprātīgi nolēma uzspridzināties ar pulveri, kam piekrita arī mācītāji un sprediķotāji. Trīs simt cilvēku, jauni un veci, devās uz telpu, zem kuras pavēla četras mucas pulvera. Kad visi bija sapulcējušies, pieņēma Svēto Vakarēdienu. Tad Hinrihs Boismanis paņēma kvēlojošu ogli un noietās uz ceļiem, pārējie ar mācītājiem viņu ielienca, atvadījās viens no otra un tādā veidā uzspridzināja sevi gaisā," vēsta Baltazars Rusovs Livonijas provinces hronikā, turpinot ar dažādu vēlāk notikušo izrēķināšanos izklāstu. To vārdiskā vizuāls atveids gadiem ilgi kļūda pa Eiropu. Kas liegtu ar tām pievilināt tūristus arī šobrīd?

"Tā ir mūsu atbildība, ko izcēlt no vēstures. Šis upuris mums liek domāt par cilvēka dzīvības vērtību, par brīvības cenu, par to, ka pils ir arī piemiņas un apbedījuma vieta. Tas ir vēl viens iemesls būt nomodā par šā mantojuma saglabāšanu," uzsver Gundars Kalniņš, kurš neņem vērā izmantot "dzeltenās preses" stilā – jo šokējošāk, jo labāk. Dinamiskajā video vēstījumā par pils vēsturi uzspridzināšanās epizode nav iekļauta, jo tam ir cits uzdevums. Apmeklētājs tiek pagātnes iedvesmots, nevis biedēts un atraidīts.

Šā gada septembrī aplenkuma upuru piemiņai tiks atklāta Andra Brežes veidota piemiņas zīme, bet Gundars Kalniņš tver pie dzīvā. Pils ir ne tikai arhitektūras, arheoloģijas un vēstures piemineklis, bet arī dabas objekts un unikāla dzīvotne. Šovasar viena mēneša laikā pili saskaitītas vairāk nekā simts naktstauriņu sugas, bet alu pūcītes un olīvbrūnīe krūklā sprīžmeši Ziemeļu torņa puspagrabā jau ir iekārtojušies pāriemošanai. Pagrabos mīt arī sešas no astoņām Latvijas sikspārņu sugām, ap pili vērojama pārsteidzoša dabas daudzveidība. Ir svarīgi to nesamaitāt! "Mani daba iedvesmo un līdzsvaro, tāpat kā radošais darbs," smagā vezuma patīkamo daļu akcentē pils saimnieks – pēc sirds pārliecības, ne tikai amata apraksta. M

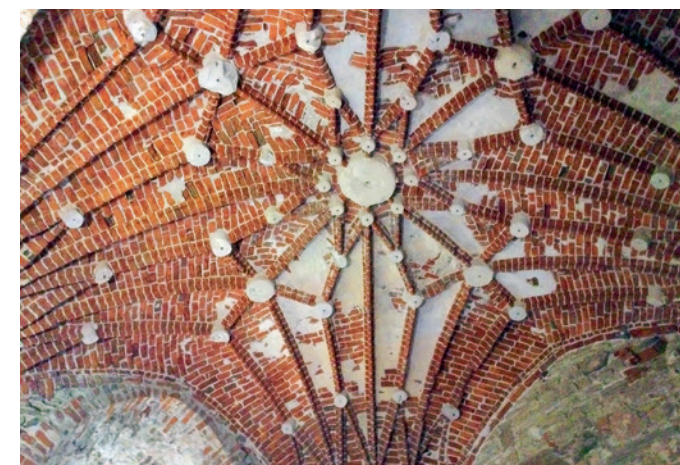

Foto: Elvita Rūka

Mantojuma galvenā vērtība ir autentiskums, ko tik izdili demonstrē mestra zāles tiklotās velvēs – 16. gs. meistardarbs.

NAV TIESA, KA TIKAI JAUNĀKO LAIKU MANTOJUMS TIEK PRETRUNĪGI VĒRTĒTS, IDEOLOĢISKĀ SLODZE NĀK LĪDZI PAT VIDUSLAIKU DRUPĀM. VISS ATKARĪGS NO VARAS, POLITISKĀS IEKĀRTAS.